

Intertextualitás – Szövegeköziség Palimpszeszt - Átírás

Tóth Krisztina: Program

*Készítette:
Szűcs Budai Engelbert
magyartanár*

Intertextualitás – Szövegköziség

intertextualitás

szövegek közöttiség, szövegköztség; különféle szövegek közötti kapcsolatok létrejötte (pl. utalás, hasonlóság)

Abból a felismerésből indul ki, hogy az évezredek óta gyarapodó szövegvilág „telített”, már nem lehet olyat írni, amit nem írtak meg előttünk. Így a dolgok nem megírhatók, csak újraírhatók. Ezért az irodalom nem teremtés és nem ábrázolás, hanem a már létező történetek, képek, szimbólumok újrendezése.

Ez pedig úgy valósul meg, hogy a szöveg a szöveggel „párbeszédet” folytat, az irodalom a régi és mai szövegek közötti kölcsönhatás eredményeképpen jön létre.

(Ennek a befogadás szempontjából is jelentősége van: hiszen műveltségünktől függően ismerjük fel – vagy nem – a más szövegből származó elemeket – nagyobb olvasói aktivitást kíván).

Intertextualitás – Szövegköziség

Az intertextek fajtái

jelölt (tudomására hozzuk az olvasónak, hogy vendégszöveget alkalmazunk: pl. idézőjel és

jelöletlen: az olvasó kultúráltságától függ, hogy felismeri-e.

szó szerinti idézet (Pl. Kosztolányi: *Halotti Beszéd*: „látjátok feleim”)

nem szó szerinti, elferdített idézet

jellegzetes kulcsszavak alkalmazása

mottó (irodalmi szöveg elején álló, más szerzőtől való idézet)

allúzió (rájátszás, utalás, célzás): Sejteti a kifejezendő tárgyat, eseményt fogalmat

palimpszeszt (átírás, felülírás)

paródia (Karinthy: *Így írtok ti* – stilisztikai-tartalmi megidézés a túlzás eszközével)

Az intertextualitás nem csak az irodalomban, hanem a mindennapokban is jelen van:

szállóigék

közmondások

közhelyek

idézetek

lábjegyzet

Intertextualitás – Szövegköziség

A jó bornak is kell a dizájn

(A jó bornak nem kell cégér – a termék / szolgáltatás eladja önmagát)

Aki akar, az nyer

(Bátraké a szerencse; Próba szerencse;)

Aludni csak szépen...

„Ne légy szeles.

*Bár a munkádon más keres -
dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
ugy érdemes.”*

József Attila

Arany János: Toldi

*„Nyomó rúdat félkezével kapta vala,
Buda felé azzal utat mutatja vala.”
Ilosvai*

"Én paraszt? én?" - Amit még e szóhoz gondolt,
Toldi Györgyre szörnyü nagy káromkodás volt.
Azzal a nehéz fát könnyedén forgatja,
Mint csekély botocskát, véginél ragadja;
Hosszan, egyenesen tartja félkezével,
Mutatván az utat, hol Budára tér el,
S mintha vassá volna karja, maga válva,
Még csak meg se rezzen a kinyujtott szálfá.”

Petőfi Sándor: Arany Lacinak

Laci te,
Hallod-e?
Jer ide,
Jer, ha mondom,
Rontom-bontom,
Ülj meg itten az ölemben,
De ne moccanj, mert különben
Meg talállak csípni,
Igy ni!
Ugye fáj?
Hát ne kiabálj.
Szájadat betedd,
S nyisd ki füledet,
Nyisd ki ezt a kis kaput;
Majd meglátod, hogy mi fut
Rajta át fejedbe...
Egy kis tarka lepke.
*Tarka lepke, kis mese,
Szállj be Laci fejibe.*
Volt egy ember, nagybajúszos.

Varró Dániel: Unokaöcsémnek – arccsipkedős nagybáty–vers

Dini te,
süss ide!
Ne másszál föl semmire,
ne másszál most föl te székre,
figyeljél a költeményre,
amit én,
Dinikém,
neked itten mondok.
Ne nyomkodd a gombot!
Dini,
nini!
Itt egy ember,
levehető szemüveggel
Egy bozontos bácsi.
Nem vagy rá kíváncsi?
Nézd csak motyog, fel-le sétál,
haja szála szerteszét áll.
Ne féljél a bácsitól!
Ő csak rímekeket csihol.
Pont ihlete van ma,
attól olyan bamba.
E haj fésűt nem sokat lát!

Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom

Mostan színes tintákról álmodom.
Legszebb a sárga. Sok-sok levelet
e tintával írnék egy kisleánynak,
egy kisleánynak, akit szeretek.

Krikszkrakszokat, japán betűket írnék
s egy kacskaringós, kedves madarat.
És akarok még sok más színű tintát,
bronzot, ezüstöt, zöldet, aranyat,
és kellene még sok száz és ezer
és kellene még aztán millió:
tréfás-lila, borszínű, néma-szürke,
szemérmetes, szerelmes, rikító,
és kellene szomorú-viola
és téglabarna, és kék is, de halvány,
akár a színes kapuablak árnya
augusztusi délkor a kapualján...

Bózsó Szintia: Mostan finom édességekről álmodom

Mostan finom édességekről álmodom.
Legjobb a Milka. Sok-sok csokit
Küldenék azoknak, azoknak, akik szeretik.

Tortákat, kalácsokat vennék
és egy cukros mázas nyalókát.
És akarok még sok másízű csokit
Snickerst, Juhut, Twixet, Marsot.
És kellene még sok száz és ezer,
és kellene még aztán millió:
mogyorós, epres, karamellás,
marcipános, kókuszos, tejes.
És kellene emeletes torta,
és zserbó és muffin is, de csokis,
akár a puding, amikor anyu megfőzi...

Weöres Sándor: Csiribiri

Csiribiri csiribiri
Zabszalma --
Négy csillag közt
Alsom ma.

Csiribiri csiribiri
Bojtorján --
Lélek lép a
Lajtorján.

Csiribiri csiribiri
Szellő-lány --
Szikrát lobbant,
Lángot hány.

Lackfi János: PARABOLA

Parabola, parabola
antenna,
nézzünk tévét
éppen ma!

Parabola, parabola,
futballmeccs,
lassított gól,
sípcsont reccs!

Parabola, parabola,
sminkreklám.
Bőröd fittyed?
Kend ezt rá!

Csángó népdal

Hallod-e Te, szelídecske leány vagy-e vagy menyecske?
nem vagyok én szelídecske, sem leány, de sem menyecske.
mert én kerti virág vagyok, a harmatért majd' meghalok,
mert én kerti virág vagyok, a harmatért majd' meghalok.

Ha Te virág vagy a kertben, én meg harmat vagyok benne,
este a virágra szálllok, reggelig rajta úszkállok.
Hozd fel Isten azt a napot, hogy süsse fel a harmatot,
a füvekről a harmatot, a szívemről a bánatot.

Kinek nincs kedve itt lakni, menjen mennyországba lakni,
építsen az égre házat, ott nem éri semmi bánat,
építsen az ég szélére, ott nem éri semmiféle,
építsen az égre házat, hogy ne érje semmi bánat.

Orbán Ottó: Hallod-e te sötét árnyék...

változat egy csángó népdalra

Lászlóffy Aladárnak

Hallod-e, te sötét árnyék, ember vagy-e vagy csak árnykép.
Nem vagyok én sötét árnyék, sem ember, sem pusztá árnykép,
Égi boltban kabát vagyok, rézgombjaim a csillagok,
Égi boltban kabát vagyok, rézgombjaim a csillagok.

Ha te vagy az ég kabátja, én vagyok az, aki váltja.
Én vagyok az, aki vakon bámulok ki az ablakon.
Hívlak, Isten, nyújtsd a karod, mikor szemem eltakarod.
Hívlak, ha vagy, nyújtsd a karod, legyen úgy, ahogy akarod.

Nyisd meg nekem a dombtetőt, a dombtetőn a temetőt.
A dombtetőn a temetőt, adj odáig menni erőt,
Hadd készítek ott heverőt, hadd feküdjem le a sárba.
Hadd feküdjem le a sárba, ahogy kulcs talál a zárba.

Búcsúznék már, de nem könnyű, szakad szememből a könnyű.
Ősz szakállal mennydörögve gyöngyöt szór az ég a rögre.
Szakad az eső a földre, fehér szemfedővel főd be.
Szakad az eső a földre, belemosódom a ködbe.

Tóth Krisztina: Program

Hallod-e, te sötét program, idegen kód a számsorban,
Sorsom vagy-e, vagy csak program, csigalépcső a seholban?
Folyosó vagyok a fejben, végig kell álmodni engem,
Éber úr az alvó testben, minden csönddel én üzentem.

Hogyha kezdettől üzentél, mutasd magad, aki lennél,
Sötét program, ki futsz bennem, láttasd belülről a testem!
Sorsom vagy-e, vagy csak számsor, hibajel a koponyából,
Árnyék vagy-e, aki játszol, s boltozatán mégse látszol?

Nem vagyok én sötét program, vagyok, aki mindig voltam,
Se nem sorsod, se nem emlék: ott aludtam minden szóban,
Fölébredtem és beszélek, szóra bírom minden sejtet,
Én írom tovább a versed, oly szavakkal, nem is sejtet.

Hallod-e, te sötét program, ha te peregsz minden szóban,
Te vagy-e az, aki vagyok, szólsz-e, hogyha elhallgatok?
Megszűnsz-e, ha felébredek, és mi marad meg utánad,
Amikor a túlba kelek? Csak valami álompárlat, álompárlat.

Tóth Krisztina: Program

Tóth Krisztina magyar szerző.

Verset, prózát, színpadi műveket és gyerekkönyveket egyaránt ír.

1967-ban született.

Budapesten él.

Francia költészetet fordít, kreatív írást tanít.

Tíz verseskötete és nyolc prózakötete jelent meg.

A gyerekirodalomban szokatlan témájú, humoros hangvételő, a tabutémákat könnyedén feldolgozó műveivel hívta fel magára a figyelmet.

Az *Anyát megoperálták* című könyve kisiskolásoknak mondja el, mi is az a daganatos betegség.

Az *Orrfújós mese* főszereplője pedig két fika, akik egy orr jobb és bal oldalában laknak.

A *lány, aki nem beszélt* című meséjét saját lányának örökbefogadás-története ihlette.

Program című verse a *Magas labda* című kötetben jelent meg 2009-ben

Magas labda című verseskötetének egyik vonulata a mások versére, mások képeire és formamegoldásaira írott versek sorozata

Tóth Krisztina: Program – elemzés

Mottó / ajánlás: Hallod-e, te sötét program, idegen kód a számsorban,
Orbán Ottónak Sorsom vagy-e, vagy csak program, csigalépcső a seholban?
1 Folyosó vagyok a fejben, végig kell álmodni engem,
 Éber úr az alvó testben, minden csönddel én üzentem.

Költői képek - alakzatok:

Metaforák – program = kód; program = sorsom; program = csigalépcső;
program = folyosó; program = úr;

Költői jelzők: sötét program; idegen kód, éber úr; alvó test;

Rímek:

Sorvégi rímek: páros rím – aabb

Belső rím: program – számsorban; program – seholban

Tóth Krisztina: Program – elemzés

2

Hogyha kezdettől üzentél, mutasd magad, aki lennél,
Sötét program, ki futsz bennem, láttasd belülről a testem!
Sorsom vagy-e, vagy csak számsor, hibajel a koponyából,
Árnyék vagy-e, aki játszol, s boltozatán mégse látszol?

Költői képek - alakzatok:

Metaforák – program = sorsom; program = számsor; program = hibajel;
program = árnyék;

Rímek:

Sorvégi rímek: páros rím – aabb

Belső rím: üzentél – lennél; bennem – testem; számsor – koponyából;
játszol – látszol;

Tóth Krisztina: Program – elemzés

3

Nem vagyok én sötét program, vagyok, aki mindig voltam,
Se nem sorsod, se nem emlék: ott aludtam minden szóban,
Fölébredtem és beszélek, szóra bírom minden sejtéd,
Én írom tovább a versed, oly szavakkal, nem is sejtéd.

Költői képek - alakzatok:

Metaforák – program = sorsod; program = emlék;

Ellentét:

Költői jelzők: sötét program;

Rímek:

Sorvégi rímek: páros rím – aabb

Belső rím: program – voltam; beszéled – sejtéd; versed – sejtéd;

Tóth Krisztina: Program – elemzés

4

Hallod-e, te sötét program, ha te peregsz minden szóban,
Te vagy-e az, aki vagyok, szólsz-e, hogyha elhallgatok?
Megszűnsz-e, ha felébredek, és mi marad meg utánad,
Amikor a túlba kelek? Csak valami álompárlat, álompárlat.

Költői képek - alakzatok:

Metaforák – program = aki vagyok; program = álompárlat;

Költői jelzők: sötét program;

Költői kérdések:

Ismétlés: álompárlat

Rímek:

Sorvégi rímek: páros rím – aa

Belső rím: program – szóban; vagyok – elhallgatok;

Tóth Krisztina: Program – elemzés

Hasonlóság

*Tóth Krisztina és Orbán Ottó
versei között*

- *4 versszakból áll mindkét vers*
- *a versszakok 4 sorosak*
- *párosrímek és belső rímek*
- *metaforákat és költői jelzők*
- *ellentétek*
- *„párbeszéd”*
lírai én a vers megszólítottja között

Eltérés

*Tóth Krisztina és Orbán Ottó
versei között*

- *elmúlás, elfeledés*
- *továbbélés, az írói lét: írás*

Gyakorlat

Fogalmazd át:

Egy - megérett a meggy,
Kettő - csipkebokor vessző,
Három - te leszel a párom,
Négy - bíz oda nem megy,
Öt - leszállott a köd,
Hat - hasad a pad,
Hét - sáros ez a rét,
Nyolc - üres a polc,
Kilenc - kis Ferenc,
Tíz - tiszta víz,
Ha nem tiszta, vidd vissza,
Ott a szamár, megissza!

Fogalmazd át:

Jaj, a gyerekkor mily
tündéri kor volt:
egy ködbe olvadt álom és
való,
ha hullt a hó az égből,
porcukor volt
s a porcukor az abroszon a
hó.

Tavaszi szél vizet áraszt, virágom, virágom
Minden madár társat választ, virágom,
virágom

Hát én immár kit válasszak, virágom,
virágom

Te engemet, én tégedet, virágom, virágom

Zöld pántlika könnyű gúnya, virágom,
virágom

Mert azt a szél könnyen fújja, virágom,
virágom

De a fátyol nehéz gúnya, virágom, virágom
Mert azt a bú földig húzza, virágom,
virágom

Gyakorlat

Bodzavirágból, bodzavirágból
hullik a, hullik a sárga virágpor.
Fönt meg a felhők szállnak az égen,
bodzafehéren, bodzafehéren.

Szállj, szállj felhő,
pamacsos,
hullj le, te zápor,
aranyos,
hullj le, te zápor,
égi virágpor,
égen nyíló bodzavirágból.